

Daniel Tanuro: Megabränderna i Australien: brytpunkt för klimatet, i livesändning

[Ur [International Viewpoint](#), 28 januari 2020, översättning från engelska, Göran Källqvist.]

Uttrycket ”brytpunkt” syftar på den punkt då ett system går från ett jämviktstillstånd till ett annat, den punkt då det inte längre är möjligt att hindra att ett samlat antal förändringar orsakar en kvalitativ förändring. Det används på många områden, från befolkningsstudier till klimatförändringar, och även inom samhällsvetenskapen.

Skräckscenariot med en ”växthusplanet”

Utvecklingen av istäcket på Grönland är ett viktigt exempel på en brytpunkt på klimatområdet. Vi vet nu, att om öns hela istäcke skulle försvinna så kommer det att höja havsnivån med ungefär 7 meter. Specialister har observerat att nedsmältningen har accelererat i en oroande omfattning,¹ men istäcket verkar ännu inte ha nått en oåterkallelig uppbrytningsprocess. Enligt IPCC ligger brytpunkten för det mellan 1.5-2 graders upphettning. Med nuvarande utsläppsnivåer skulle vi nå riskzonen kring 2040...

På senare tid har vetenskapsmän envist hävdad att brytpunkterna kan knytas ihop genom positiv återkoppling (upphettningseffekter som ökar upphettningen).² Om istäcket på Grönland skulle försvinna, så skulle det enligt deras studier frigöras så mycket färskvatten till havet att havsströmmarna i Atlanten skulle rubbas. I och med att dessa strömmar styr klimatet i Amazonområdet, skulle skogarna i regionen snabbt bli en savann. Denna förändring skulle betyda en andra brytpunkt.

En savann absorberar givetvis mycket mindre koldioxid än en skog. Följaktligen skulle koldioxidkoncentrationen i atmosfären öka kraftigt. Det skulle leda till en ny ökning av upphettningen så att en tredje brytpunkt skulle passeras. Enligt forskarna skulle det kunna innebära att två glaciärmassor bryts upp, Thwaites på Antarktis' västkust och Totten på östkusten. Vi vet att de redan är i farozonen (enligt vissa forskare har Thwaites redan passerat en punkt utan återvändo).³

Vi vet också att havsnivån skulle höjas med omkring 7 meter om de försvinner – lika mycket som om Grönlands istäcke försvinner.

Sju meter + sju meter. Med tre brytpunkter skulle vi ha nått en höjning av havsnivån med 14 meter.

Och det är inte allt: permafrosten smälter, fenomenet *El Niño* intensifieras kvalitativt, andra delar av Antarktis' istäcke faller samman, etc.: den ena brytpunkten efter den andra. Vad skulle hända då? Enligt forskarna skulle dessa små dominoeffekter på klimatet ganska snabbt pressa jorden i riktning

1 På 10 år har takten fyrdubblats: Michael BEVIS m fl. ”Accelerating changes in ice mass within Greenland, and the ice sheet’s sensitivity to atmospheric forcing”, *PNAS*, 5 februari 2019.

2 Detta scenario beskrivs av Will Steffen m fl, [‘Trajectories of the Earth System in the Anthropocene’](#), *PNAS*, augusti 2018.

3 *New York Times*, 13 maj 2014. Ian Joughin m fl., “Marine Ice Sheet Collapse Potentially Under Way for the Thwaites Glacier Basin, West Antarctica”, *Science* 16 maj 2014, vol 344, nr 6185.

mot en ”växthusplanet” med en genomsnittlig ytemperatur som är 4-5 grader varmare än idag. Vårt jordklot har inte upplevt sådana förhållanden sedan Pliocen för 1,5 miljoner år sedan (långt innan människan uppkom). Vid den tiden var havsnivåerna 20-30 meter högre än idag.

”Växthusplanet” låter som science fiction, men det vetenskapliga samfundet tar detta scenario där ”positiv återkoppling” leder till en kedja brytpunkter på allvar. Processen skulle ganska snabbt leda till en helt annan värld än den vi känner idag och som våra förfäder kände till. En värld som säkert skulle vara mycket fattigare vad gäller biologisk rikedom. *Homo sapiens* kanske skulle överleva, men två saker är säkra: 1) det skulle inte finnas plats för 7-8 miljarder människor; 2) de fattigaste skulle få betala räkningen trots att de har minst ansvar för den ekologiska ödeläggelsen.

En brytpunkt ”i livesändning”

Förhållandet mellan det ovanstående och megabränderna som ödelägger Australien? Mycket enkelt: å ena sidan finns det inget tvivel om att denna katastrof är ett resultat av klimatförändringarna (så tidigt som 1968 slog australiensiska specialister larm om faran, men förgäves). Det som händer idag bekräftar tyvärr prognoserna.⁴ Dessutom utgör dessa fruktansvärda bränder i sig själva en brytpunkt – en händelse som skyndar på den globala ekologiska krisen.

Vad gäller biologisk mångfald är frågan redan avgjord. Mer än en miljard djur har gått under i lågorna. De som har överlevt kommer att få kämpa för att överleva i ytterst förändrade livsmiljöer, bränderna har redan utrotat flera växt- och djurarter, och vissa unika ekosystem kommer inte att pånyttfödvas (som resterna av den ursprungliga skog som täckte Gondwana för 250 miljoner år sedan!)⁵ Detta är själva definitionen på en brytpunkt.

I klimatavseende är frågan mer komplicerad, eftersom vissa fenomen som vi ska se verkar i motsatt riktning.

Innan dess är det värt att upprepa: vi får inte glömma att förbränning av fossila bränslen är och förblir den långt viktigaste orsaken till klimatförändringar. Koldioxidutsläppen som orsakats av bränder beräknas till 6,73 miljarder ton (Gt) mellan 1 januari och 30 november 2019. Som jämförelse uppgick utsläpp på grund av förbränning av fossila bränslen 2018 till 37,1 Gt (33,1 Gt 2010).

Ändå är utsläppen som beror på bränder långtifrån försumbara. De är till exempel större än USA:s utsläpp, som är lite mer än 5 Gt koldioxid/år från förbränning av fossila bränslen.⁶ När klimatet kommer nära brytpunkten på Grönland, är det faktum att enorma australiensiska megabränder minskar marginalerna till den dominoeffekt som beskrevs ovan inte bara en liten detalj.

Bränder frigör stora mängder koldioxid, svart kol och aerosoler. När dessa element hamnar i atmosfären på hög höjd så har de inte samma inverkan på klimatet. Koldioxid och svart kol bidrar till upphettningen, medan aerosoler har en svalkande effekt eftersom de reflekterar solljus (samma sak händer vid vulkanutbrott). Men efter några månader faller aerosoler ner igen medan koldioxid

4 *The Guardian*, 16 november 2019.

5 *Le Monde*, 3 december 2019. Gondwana var den enda kontinent som fanns från början, och från vilken de nuvarande kontinenterna har brutits loss.

6 Utsläppt som orsakades av bränder var 2003 lite mer än 8 Gt, enligt data från det europeiska Copernicusprogrammet. En svag tendens till minskning har observerats (Australien kommer att ändra på det!) men vi får inte misstolka det: det beror på att skogar ersätts av grödor eller betesmarker.

lagras i luften under mer än ett sekel. I det långa loppet kommer således den upphettande effekten att segra.

Rökpartiklar har ytterligare en upphettningseffekt. Sot och aerosoler kommer att falla tillbaka till jorden, ibland mycket långt från Australien. Nyligen har brunaktigt sot observerats på Nya Zeelands glaciärer, och som det verkar också så långt bort som i Antarktis. Men när is och snö smutsas ner på det här sättet så minskar deras albedo, så att nedsmältningen av dem skyndas på.⁷

En stor okänd faktor är vilken inverkan katastrofen kommer att få på skogens överlevnad på medellång sikt. Australien drabbas av bränder varje år. Hittills har skogen stått emot och återhämtat sig. Eukalyptus är en växt som är särskilt motståndskraftig mot eld. Men å ena sidan är de nuvarande bränderna utan motstycke, och dessutom riskerar upphettningen och torkan att göra återhämtningen svårare, om inte omöjlig. En mogen skog kan stå emot påfrestning från torka under lång tid, men det är mycket svårt för unga plantor att växa och överleva på naken jord, i en atmosfär som blivit torrare genom att skogen har försvunnit, och där bränder också blir mer sannolika. Australien upplever en flerårig torkperiod.⁸ I detta sammanhang fruktar specialister att en stor del av skogarna inte kommer att återuppstå utan ersättas av buskage som innehåller mycket mindre koldioxid.⁹

Optimister kommer att säga att Australien främst har sandig, krithaltig, grymig och lerig jord, som är ganska ljus till färgen, och att sådan mark reflekterar en större del av solens strålar när buskar växer på den än när den är täckt av skog. En skog med stora löv bildar verkligen en mörk massa som bara reflekterar 15-20% av strålarna – omkring hälften så mycket som ljus mark. Men det är tveksamt om den nedkylande effekten från en större albedo kommer att kompensera för den upphettande effekten av koldioxid som frigjorts till atmosfären genom att miljontals hektar skog har ödelagts.

Stackars skogarna!

Många skogar är i dålig form allmänt på jorden. Vare sig de uppstår spontant eller framkallas så har skogsbränder en benägenhet att bli fler och upphettningen gör dem allt större och svårare att bemästra. Vi har sett det på senare tid i Kalifornien, Bolivia, Ecuador, Indonesien, Kongo, Mexiko och i Medelhavsregionen (till exempel den fruktansvärda brand som dödade mer än 80 personer i Grekland 2018)... Till bränderna läggs i det globala syd skogsskövlingar som orsakas av kapitalisternas vansinniga utvinning av timmer, pappersmassa, boskap, soja, palmolja liksom gruvbrytning, och olje- eller vattenkraftsutvinning.

I den tempererade zonens utvecklade länder har skogsområdena vuxit sedan flera år. Men sedan många år nu har trädens hälsa haft en benägenhet att bli sämre, till stor del på grund av fler allvarliga värmeböljor. Det har också blivit fler bränder i många regioner i norr, som Sverige, Kanada och Sibirien. Enligt vissa vetenskapsmän har också nedsmutsning på grund av bränder, som varit mycket ovanligt i dessa regioner, varit en viktig faktor i den rekordstora nedsmältningen av Grönlands istäcke 201.¹⁰

7 Albedo är den del av solljuset som reflekteras av en yta. Den är noll för en svart yta och nästan ett för en vit yta.

8 Klimatet i Australien och på Afrikas horn påverkas av en flerårig svängning ("Indian Ocean Dipole") som tenderar att göra så att vädret växlar mellan varmare och blötare väder i väst och svalare och torrare i öst. Klimatförändringarna verkar öka detta fenomen.

9 Jmfr de notiser som Bob Berwyn samlat ihop åt *InsideClimate News*, 20 januari 2020.

10 *InsideClimate News*, 23 augusti 2018.

Om koldioxidutsläppen fortsätter att öka kommer skogsbränderna definitivt att bli fler. Hur mycket fler? Kaliforniska vetenskapsmän beräknar att förhållandet mellan stigande temperaturer och skogsbränder inte är linjärt utan exponentiellt.¹¹ Som vi vet kommer de nationella regeringarnas klimatplaner ("nationellt fastställda bidrag") att ta oss till en upphettning med mer än 3 grader i slutet av seklet. Enligt IPCC kommer antalet skogsbränder med en sådan uppvärmning att öka på mer än 60% av jordens yta. Nyligen kom brasilianska och amerikanska vetenskapsmän till slutsatsen, att om inte politiken förändras inom 30 år, skulle deras länder kunna uppleva samma öde som Australien gör idag.¹²

Tyvärr har vi orsak att frukta att man inte kommer att lyssna på sådana varningar mer än de som australiensiska forskare gav för 30 år sedan, då de varnade för sannolikheten att uppvärmningen skulle orsaka allt fler allvarliga bränder.

Orsaken till denna uppsåtliga dövhet faller inte från himlen: den är ett resultat av regeringar som är trålar under kapitalistiska intressen, således av den kapitalackumulation som oundvikligen blir resultatet av att privata ägare av produktionsmedlen konkurrerar om marknader. Och ändå är det just denna oändliga ackumulationsdynamik som gör att klimatet välts över ända.

Systematiskt klimatförnekande

Bland dessa kapitalistiska regeringar spelar Australiens regering en särskilt cynisk, kriminell roll. Landet har ett av de högsta koldioxidutsläppen per invånare och år (mer än 15 ton, mer än USA – bara monarkierna vid Persiska viken är värre). Men sedan klimatförhandlingarna inleddes 1992 har ledningen för de partier som suttit vid makten bromsat alla absolut nödvändiga åtgärder.

Så tidigt som under förhandlingarna om Kyotoprotokollet 1996-1997 beslutade Australien att inte gå med på några minskningar av utsläppen som skulle påverka landets konkurrenskraft negativt. Således var landet för "utsläppskrediter". På nationell nivå planterade landet bara träd och minskade skogsavverkningen (för att inte tala om att det införde skottpengarna på dromedarer – som importerades på 1800-talet – under förevändning att dessa djur var stora metanproducenter).

Detta synsätt har systematiskt vidmakthållits fram till idag. Inom ramen för Parisavtalet lovade Australien att minska sina utsläpp från 26 till 28% till 2030. Som vi minns krävs det vid denna tidsgräns en internationell minskning av nettoutsläppen på i genomsnitt 58% om vi ska klara målet med maximalt 1,5°C utan några "tillfälliga överskridanden". Med tanke på sitt historiska ansvar borde Australiens bidrag vara kring 70%.

Den australiensiska regeringen slår inte bara till bromsarna när det blir tal om minskning av utsläpp. Den luras också med sina två favoritprylar: naturliga upptag av koldioxid och att köpa koldioxidkrediter.

För det första har den förändrat metoden för beräkning av utsläpp för att öka de mängder som skogarna bedöms ta upp. Denna förändring ger det dubbla resultatet att utsläppsvolymer under den tidigare Laborregeringen räknas upp, för att sedan minska lite grann efter att den konservativa

11 Williams, A. P. & al. 2019, "[Observed impacts of anthropogenic climate change on wildfire in California](#)", *Earth's Future*, nr 7, s 892–910.

12 *Congresso em foco*, 10 januari 2020.

regeringen tog makten. Men se upp: utsläpp som orsakas av bränder räknas inte.¹³

För det andra kämpade de australiensiska delegaterna vid COP25 tillsammans med Brasilien, Kina och Indien för att osålda koldioxidkrediter som hade skapats under Kyotoprotokollet skulle bli kvar som utbytbara inom den ”nya marknadsmekanism” som förutses i Parisavtalets artikel 6. Men det har bevisats att knappt 2% av dessa krediter faktiskt representerade verkliga minskningar.¹⁴

Australien, privilegierad leverantör till den kapitalistiska världsmarknaden

Förklaringen till Australiens klimatståndpunkt går att hitta i den speciella plats som dess härskande klass valde att inta i den internationella arbetsdelningen. Australien, ett rikt, imperialistiskt västland som styrs av vita, är inte ett industriland utan exportör av råvaror: lantbruksprodukter, kol, gas, järn och andra mineraler, och dess geografiska plats gör att det kan tjäna pengar på det genom handel med Kina. Denna roll som privilegierad leverantör till ”världens verkstad” har gjort det möjligt för Australien att vara bland de få länder som förskonades från krisen 2008.

Trots en del små skillnader är de två största partierna (Labor och högerpartiet Liberal/Nationella koalitionen) i grund och botten tjänare åt detta system och den politik det kräver. Att tillhandahålla råvaror till Kina kräver att det är särskilt konkurrenskraftigt, eftersom konkurrensen är hård från ”framväxande” länder i syd. Således måste det vara särskilt nyliberalt.

Konsekvenserna syns på varenda område. Energi: 80% av elektriciteten produceras med kol (trots att det inte saknas solresurser!). Socialt: mellan 2003 och 2015 har de 20% rikaste hushållens välstånd ökat med i genomsnitt 54% medan de 20% fattigaste har sett sina minska med 9%. Miljö: naturtillgångar erbjuds till den privata sektorn (i synnerhet vatten, som betraktas som en ”gruvresurs” och listas på börsen).¹⁵ Demokrati: den australiensiska staten har genomfört en särskilt gemen politik av deportation av migranter,¹⁶ och står i frontlinjen vad gäller förtryck av fackföreningar, journalister och ekosocialistiska rörelser som protesterar mot miljöförstörelsen.¹⁷ Vetenskapligt: regeringen erbjöd 4 miljoner australiensiska dollar till klimatförnekaren Bjørn Lomborg och skulle ha höjt sitt bud ännu mer för att få honom att komma till universitetet i Perth. Lomborg tvingades överge tanken efter ramaskri bland forskare...¹⁸

Det stora utvinningskapitalets kontroll över Australiens politiska liv stod i förgrunden under den

13 *The Guardian*, 22 december 2017.

14 ”How additional is the Clean Development Mechanism?”, Öko-Institut E.V, Berlin 2016

15 Australien är det land som har gått längst med privatisering och finansialisering av vatten (vars pris fastställs på marknaden varje dag). Hundratals lantbrukare har tvingats ge upp: inga pengar, inget vatten att vattna fälten, men ... industrijordbruken tar över mark och vatten för monokulturell odling av mandel och prisspekulationer. Under de senaste 10 åren har handel med vatten blivit ett nytt Eldorado, med en omsättning på två miljarder euro per år. En del hushåll måste betala upp till 25% av sin inkomst för att köpa vatten. Se det franska TV-programmet på Arte, ”[Main basse sur l'eau](#)”.

16 Den nuvarande premiärministern, Scott Morrison, var tidigare invandringsminister. Medan han satt på den posten finslipade han det australiensiska systemet att internera migranter i utlandsbaserade läger där de lever under avskyvärda förhållanden. Detta system framhölls som ett exempel av den tidigare belgiska invandringsministern, fascisten Théo Francken.

17 ”Under Tasmaniens kommande lagstiftning, som förväntas bli kopierad över hela Australien, kan miljödemonstranter få upp till 21 års fängelse för att ha demonstrerat.” ”[Australia is committing Climate suicide](#)”, *New York Times*, 3 januari 2020.

18 [Science](#), 12 maj 2015.

senaste valkampanjen. Kolmagnaten Clive Palmer (en ökad klimatförnekare, speciellt för sina planer att bygga ut en kolterminal som skulle skada Stora barriärrevet allvarligt) investerade enorma summor (53,6 miljarder australiensiska dollar, mer än högern och Labor tillsammans!) för att bilda ett politiskt bluffparti, vars enda syfte var att stjäla röster från Labor och säkra en seger för Scott Morrison, som är ytterst hängiven mot Palmers planer.¹⁹

Mot en politisk och social brytpunkt?

”Hanteringen” av megabränderna återspeglar helt igenom denna mot storkapitalet underdåniga politik. Listan över regeringens illgärningar under denna kris är i själva verket så lång att alla inte går att räkna upp i denna artikel. Morrison solade på Hawaii medan hans land stod i lågor. Brandkåren bemannas helt och hållet av frivilliga och är undertrustad. Nonchalant likgiltighet från de makthavande är direkt ansvarig för att 23 människor har dött, mer än 2.000 familjer har förlorat sina hem, mer än 250.000 invånare har tvingats flytta, fem miljoner personer andas in giftig rök och tusentals skrämde människor har tvingats ta sin tillflykt till stränder eftersom de hade omringats av mer än 70 m höga eldmurar.

Som en journalist på New Zealand skrev, kommer inte en sådan balansräkning ur det blå: den uttrycker ett djupt förakt för ”vanligt folk”. 1789 sa Marie-Antoinette att det svältande franska folket helt enkelt kunde ”äta kakor” om de inte hade bröd. Morrison verkar tro att sändningar av cricketmatcher på TV och nyårsfyrverkerier (som pågick i Sydney mitt under katastrofen!) skulle få folkmassorna att fortsätta gå i sömnen mot en klimatkatastrof, utan att dra de politiska lärdomarna från katastrofen, utan att inse att denna politik leder direkt till ett scenario där de rika kan klara sig medan alla andra helt enkelt måste lägga sig ner och dö.²⁰

Som vi sa i början av artikeln kan begreppet brytpunkt också tillämpas inom samhällsvetenskapen. Låt oss hoppas att katastrofens omfattning kan innebära inledningen på en brytpunkt i Australiens allmänna opinion. Och hoppas att samhällsmajoriteten kämpar för att de som har det ekonomiska ansvaret och deras politiska hantlangare ska betala sin skuld, som kommer att bli mycket tung.²¹ Och att en allians av krafter kan få upp en brytning med produktionshysteri, överdriven utvinning, nyliberalism, rasism (som riktas mot migranter och Australiens ursprungliga befolkning) och maktideologin (över natur och kvinnor) på dagordningen. Vi behöver inte längre bevisa hur dödlig denna giftiga kedja är. En annan icke kapitalistisk värld är inte bara möjlig, behovet av den är också alltmer trängande. Kämpa gränslöst för att den ska uppstå.

¹⁹ *New Daily*, 25 oktober 2019.

²⁰ James Plested, *Red Flag*, 6 januari 2020. ”[Intense Bushfire : Australia’s dark age of climate catastrophe](#)”.

²¹ I mitten av december, räknade försäkringsbolagen redan med en räkning på 240 miljarder australiensiska dollar. ”[Australia fires: The huge economic cost of Australia’s bushfires](#)”, BBC News, 20 december 2019.